

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

УДК 316.0

Судаков В.І. °

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет соціології, доктор соціологічних наук, професор

ТЕОРЕТИЧНИЙ СИНТЕЗ В СОЦІОЛОГІЇ ЯК РЕФЛЕКСИВНИЙ ПРОЦЕС ТА ЛОГІКО-ГНОСЕОЛОГІЧНА ПРОЦЕДУРА

У статті досліджується проблема теоретичного синтезу в новітній соціології. Аргументовано, що умовах глобальних та регіональних соціальних трансформацій розширяється дисциплінарне поле соціологічного пізнання. Надані докази стосовно необхідності наукового осмислення феномену теоретичного плюралізму в соціології та дослідження різних типів теоретичного синтезу як фундаментальної умови забезпечення практичної ефективності соціологічного знання. Автором підкреслена важливість спеціалізованого вивчення пізнавальної специфіки інтегрального, формального, тематичного, категоріального типів теоретичного синтезу в соціології.

Ключові слова: соціологія, соціологічне пізнання, соціологічна теорія, теоретичний плюралізм в соціології, теоретичний синтез в соціології, соціальна епістемологія.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ СИНТЕЗ В СОЦИОЛОГИИ КАК РЕФЛЕКСИВНЫЙ ПРОЦЕСС И ЛОГИКО-ГНОСЕОЛОГИЧЕСКАЯ ПРОЦЕДУРА

В статье исследуются проблема теоретического синтеза в социологии. Аргументировано, что в условиях глобальных и региональных трансформаций, происходит значительное расширение дисциплинарного поля социологического познания. Представлена система доказательств, свидетельствующих о необходимости научного осмысления феномена теоретического плюрализма в социологии и изучения различных типов теоретического синтеза как фундаментального условия повышения практической эффективности социологического знания. Автором подчеркнута важность специализированного исследования

познавательной специфики интегрального, формального, тематического и категориального типов теоретического синтеза в социологии.

Ключові слова: *социология, социологическое познание, социологическая теория, теоретический плюрализм в социологии, теоретический синтез в социологии, социальная эпистемология.*

THEORETICAL SYNTHESIS IN SOCIOLOGY AS THE REFLEXIVE PROCESS AND THE LOGICAL-EPISTEMOLOGICAL PROCEDURE

The problem of theoretical synthesis in sociology is researched in the article. It is argued that under the context of global and regional transformations, the disciplinary field of sociological knowledge become more wide. Presented the system of argumetation that demonstrates the need in the innovative scientific researches of the theoretical pluralism phenomena in sociology and in the study of the various types of theoretical synthesis which is the fundamental condition for increasing the practical effectiveness of the contemporary sociological knowledge. The importance of the specialized studies of the cognitive specifics of the integral, formal, thematic and categorical types of theoretical synthesis in sociology is substantiated by the author.

Key words: *sociology, sociological knowledge, sociological theory, theoretical pluralism in sociology, theoretical synthesis in sociology, social epistemology.*

Актуальність теми та проблеми дослідження. Відомо, що об'єктивна потреба епістемологічного розвитку теоретичних засад новітньої соціології загалом обумовлена характером новітніх глобальних технологічних та соціальних змін, які призвели до якісної зміни масштабів соціальних наслідків індивідуальних дій, а також призвели до становлення та утвердження нової соціально-історичної системи – суспільства постіндустріального типу. соціологічного теоретизування. Саме виникнення нових, «нетрадиційних» об'єктів соціологічного пізнання на думку І.Валерстайна зумовили ситуацію «кінця знайомого світу» [1], яка виникла в силу реальної нездатності існуючої системи соціальних наук та соціології здійснювати адекватні каузальні пояснення природи новітніх соціальних трансформацій. Слід зазначити, що поява нових глобальних викликів у вигляді цілком реальних технологічних, сировинних, енергетичних, продовольчих, демографічних, екологічних загроз, усвідомлення реальних труднощів оптимального практичного вирішення питань війни і миру, релігійного фанатизму, міжнародного тероризму та ін., загострили увагу вчених на колі принципово нових соціологічних проблем, загалом пов'язаних як з необхідністю концептуальної реорганізації існуючих дослідницьких практик в соціології, так із потребами уточнення питань стосовно розуміння технологічної та гуманітарної спрямованості соціологічного пізнання.

Зазначимо, що змістовний аналіз даної обставини намагався здійснити Н.Смелзер, який констатував, що в соціології другої половини ХХ століття чітко розрізняються три основні когнітивні орієнтації – 1) наукова (сциєнтистська), 2) гуманістична 3) мистецька [2, р.1-2]. В інтерпретації

Н.Смелзера дані орієнтації відрізняються кінцевими прагматичними ефектами в силу різного впливу соціологічних знань на процеси суспільного життя. Вчений вказує, що зараз пріоритетну значущість має розвиток технологічного потенціалу соціологічних знань. Тому мистецьку орієнтацію (artistic orientation), яка є виразом «мистецтва практичного застосування знань» [1, р.3], слід вважати особливо значущою, оскільки в межах цієї орієнтації для сучасних соціологів відкриваються реальні можливості здійснювати не лише дії пізнавального характеру, але й можливості конструктивного практичного перетворення самих об'єктів пізнання.

Важливо вказати і на наявність найбільш радикальної позиції стосовно важливості переосмислення дисциплінарного статусу та «нового визначення» дослідницького поля соціології, яка в кінці ХХ століття була сформульована соціологами–постмодерністами. Так численні пропозиції розвивати соціологію в концептуальних контекстах «поза межами суспільств» (Дж.Уррі), «гіперреальності» (Ж.Бодрійяр) «індивідуалізації суспільного життя» (З.Бауман) та «нового перезбирання соціального» (Б.Латур) слугують доволі наочними аргументами важливості концептуального осмислення проблеми теоретичного синтезу в новітній соціології.

Вочевидь, що певні труднощі дослідження цієї проблеми загалом обумовлені дискусійним характером наукового розуміння феномену теоретичного плюралізму в соціології, наявністю конкуруючих між собою різних соціологічних парадигм, у межах яких по суті не формуються запити на фундаментальні дослідження проблеми теоретичного синтезу в соціології як рефлексивного процесу та логіко-гносеологічної процедури.

Приймаючи до уваги дану обставину, **мета** даної статті полягає у визначенні загальних концептуальних засад ідентифікації пізнавальної специфіки різних типів теоретичного синтезу в соціології як фундаментальної умови розвитку пізнавального та методолого-операціонального потенціалу соціологічної теорії.

Виклад основного матеріалу. Насамперед, доцільно нагадати відому точку зору О.Конта стосовно важливості розуміння соціології як принципово нової загальної системи «позитивного знання про суспільство». Ця точка зору, як здається, і зараз зберігає свій вплив завдяки настійливим закликам відомих соціологів постійно розвивати «соціологічну уяву» у напрямку розвитку соціології саме як узагальнюючої фундаментальної та прикладної науки, спрямованої на пояснення інтегративних засад різних форм організованого колективного життя людей та тенденцій соціальних змін даних форм [3, с.14-15; 4, с.33-35]. Загалом така традиційна для соціології дослідницька орієнтація підкреслює важливість дослідження проблеми інтегрального синтезу в теоретичній соціології, спеціалізоване дослідження якої розпочав на початку ХХ століття П.Сорокін [див.:5] та згодом продовжив Т.Парсонс. Варто зазначити, що і зараз концептуальні уявлення соціологів стосовно рефлексивної специфіки інтегрального типу синтезу загалом формуються в когнітивній площині ідентифікації можливостей ефективного здійснення макро-/мікросинтезу в соціології. Однак сумніви в реалізації таких можливостей були позначені Р.Мертоном, який підкреслював важливість

розробки мережі «теорій середнього рангу» саме як необхідної епістемологічної передумови перспективного вирішення проблеми побудови наукової загальної соціологічної теорії [6, с.45-79].

У статті «Соціологія: наука чи антинаука?» [7] Р.Колінз також сформулював свої критичні зауваження стосовно наявності цілком певних пізнавальних суперечностей самої стратегії здійснення інтегрального синтезу. На думку вченого, результатом реалізації такої стратегії часто є створення певних абстрактно-теоретичних типологій, що не відповідає суспільним запитам на створення каузально-емпіричних типологій [7, с.256-260].

Дж.Рітцер у монографії «Сучасні соціологічні теорії» [8, с. 64-103] вказує на важливість врахування реальної обставини несумісних концептуальних відмінностей як макросоціологічних, так мікросоціологічних парадигм теоретичної соціології. На думку вченого, пізнавальна стратегія інтегрального синтезу не дозволяє здійснити змістовну експлікацію когнітивних відмінностей між функціоналізмом та теорією соціального конфлікту як теоретичних парадигм макрорівня соціологічного знання. Однак, ці теоретичні напрямки можуть бути формально об'єднані в парадигму «соціальних фактів», оскільки вони, незважаючи на принципові відмінності між собою, є орієнтованими на вивчення конкретних емпіричних фактів як специфічних проявів соціальної реальності. Мікрорівневі парадигми, зокрема, такі як теорія символічного інтеракціонізму та теорія соціального обміну доцільно формально означити як «парадигму соціальних дефініцій», оскільки ці парадигми загалом спрямовані на вивчення смислових підстав соціальних дій людей, які визначають реальні та можливі ситуації їх взаємодій та комунікацій. Вочевидь, що запропонована Дж.Рітцером рефлексивна стратегія здійснення формального типу теоретичного синтезу в соціології на даний час не дозволяє чітко визначити зміст фундаментальних епістемологічних підстав, які зумовлюють саму наявність та певну системну дисциплінарну єдність формалізованих парадигм соціальних фактів та соціальних дефініцій.

Важливо підкреслити, що специфічні завдання наукової ідентифікації такої системної дисциплінарної єдності суттєво відмінні за своїм дослідницьким статусом соціологічних парадигм на думку багатьох вчених є важливими змістовними конститутивними чинниками проблеми інтелектуальної ідентичності соціології. Змістовні характеристики цієї проблеми, надає П.Бурдьо. Зокрема, у праці «Соціолог під питанням» [9] цей науковець наголошує на важливості подолання поширених у навчальній літературі однобічних тлумачень дисциплінарного статусу соціології як науки предметно націленої «на облаштування та збереження встановленого соціального порядку» [9, с.137]. Звісно, що критичний акцент на темі соціального порядку як загального конститутивного елементу дослідницького поля соціології певним чином підкреслює значущість наукової розробки пізнавальної стратегії тематичного теоретичного синтезу в соціології.

У даному зв'язку необхідно вказати, що на розвитку наукових уявлень стосовно розуміння специфіки тематичного синтезу саме як типу

теоретичного синтезу в соціології вже доволі тривалий час зосереджують свою увагу авторитетні соціологи. Так П.Бергер у монографії «Запрошення до соціології. Гуманістична перспектива» написаної ще у 1963 році [10], здійснив наукове обґрунтування важливості врахування особливостей взаємозв'язку трьох загальних предметоцентричних тем, які змістовно відображують дослідницьку специфіку соціології як науки. По-перше, це тема соціального порядку, яку П.Бергер, як соціолог-феноменолог, визначає як тему «людина в суспільстві». По-друге, це тема «суспільство в людині», яку доцільно означити як тему людської агентності, що відриває пізнавальні можливості системних досліджень питань діяльнісної сутності людини, потенціалу та форм її діяльності і поведінки. По-третє, це тема «суспільства як драми», котра пізніше була означена Е.Гіденсом як тема «неочікуваних наслідків соціальних дій».

Приймаючи до уваги позицію П.Бергера, стосовно стратегії тематичного синтезу в соціології слід також враховувати обставину суперечливої оцінки сучасними соціологами наукового статусу соціології, а також розбіжності у поглядах на шляхи її подальшого тематичного розвитку. Саме тому, на думку автора даної праці, доцільно виділити три вихідні «предметоцентричні» теми, які характеризують інноваційний та унікальний характер предмета соціології як науки і які відповідають її сучасному стану, а також обумовлюють смислову та тематичну єдність сучасної соціологічної теорії.

1. У системі сучасного суспільствознавства соціологія є єдиною наукою, яка розробляє історичну і функціональну типологію соціальних систем. Отже, лише соціологія дає пояснення того, які соціальні системи існували раніше і які реально співіснують і взаємодіють в новітню історичну епоху.

2. Соціологія є єдиною наукою, безпосередньо орієнтованою на комплексне вивчення генези, умов формування, конституювання і відтворення соціальних ієрархій - класових, професійних, демографічних, гендерних, расових, етнічних, поселенських та ін. Сукупність таких ієрархій традиційно позначається поняттям «соціальна структура». Варто враховувати, що на комплексне вивчення соціальної структури крім соціології ніколи не претендувала і зараз не претендує жодна соціальна чи гуманітарна наука.

3. Соціологія є єдиною наукою, спеціально орієнтованою на вивчення та інтерпретацію природи, характеру репродукції і трансформації соціального зв'язку. Лише соціологія дає комплексне тлумачення смислових характеристик соціального зв'язку в різних онтологічних параметрах – у якості соціальної дії, інтеракції, соціальної взаємодії, комунікації, соціального обміну та ін.

Вочевидь, необхідно також констатувати, що визначення інтегральних тематичних площин як визначальних детермінант інтелектуальної ідентичності соціології, загалом позитивно сприяє усвідомленню, що соціологічна теорія як інструмент пізнання повинна розвиватись як система наукових категорій у відповідності до визнаних стандартів наукової раціональності. Саме тому в новітній соціологічній науці ведуться інтенсивні

пошуки у напрямі розробки стратегії категоріального синтезу в соціології. Необхідно вказати, що загальні концептуальні уявлення соціологів стосовно визначення дослідницької специфіки категоріального синтезу як типу теоретичного синтезу в соціології на даний час зводяться до пошуку та обґрунтування особливого пізнавального статусу певної окремої соціологічної категорії, яка має однакову пояснювану цінність як в об'єктивістських, так і в суб'єктивістських парадигмах теоретичної соціології і може розглядатись як категорія посередник при розробці програм емпіричних діагностичних, прогностичних та ретроспективних досліджень. Так Е.Гіденс вважає, що категорія «структурація» має особливо значущий пізнавальний статус в аспекті з'ясування можливостей поєднання пояснювальних властивостей різних конкуруючих соціологічних парадигм[11, с 38-58]. П.Бурдьо доводив, що такий пізнавальний статус притаманний категорії «габітус» [12, с.377-379]. Ю.Габермас, як відомо, у своїй творчості особливу увагу приділяв аргументації категоріальних ознак поняття «комунікативна дія», яке цілком можливо використовувати як пізнавальний інструмент організації досліджень як макро-, так і мікросоціальних контекстів суспільного життя[13, с.347-351].

Водночас, варто звернути увагу, що на даний час доволі дискусійним є питання про те, чи можна взагалі вважати пропозиції Ж.Бодрійяра та Б.Латура щодо здійснення категоріального синтезу в соціології шляхом перегляду усталених поглядів стосовно тлумачень власне соціальних контекстів суспільного життя. Так Ж.Бодрійяр приділяє аналізу змісту поняття «гіпереальність», яке слугує засобом відображення тенденції розширення об'єкта соціальних наук, універсальна специфіка якого традиційно позначалось поняттям «соціальна реальність». Однак в новітньому суспільствознавстві його об'єкт специфічним чином відображує певний взаємозв'язок трьох реальностей – природної, соціальної та віртуальної. На думку Бодрійяра в системі такого взаємозв'язку формуються умови «кінця соціального» через поширення та утвердження різноманітних форм віртуальних симулятивних практик. Звідси і сам «реальний світ не може не бути результатом симуляції»[14, с.30]. Б. Латур у праці «Перезбирання соціального. Вступ до актор-мережевої теорії»[15] намагається значно розширити коло суб'єктів, які як актори утворюють мережі своїх взаємодій власне поза межами соціальних контекстів свого існування. Він стверджує, що «в соціальному порядку немає нічого специфічного, немає ніякого соціального виміру, ніякого «соціального контексту», ніякої окремої сфери реальності, до якої була б можливість прикріпити етикетку «соціальне» чи «суспільство»[15, с 15].

Приймаючи до уваги таку, загалом нігілістичну позицію, виникає питає питання: яким чином є можливою послідовна реалізація самої інтегративної стратегії «перезбирання соціального» (reassembling the social) за умов заперечення базових онтологічних підстав відтворення самого соціального? Варто зазначити, що сам Латур намагається дати доволі банальну відповідь на це питання, вказуючи, що пізнавальні дії необхідно починати, виходячи з певного розуміння «недодетермінованості дії, з невизначеностей та дискусій

з приводу того, хто і що діє, коли діємо «ми»»[15, с 67]. Тому і саме соціальне – «це те, що ще не зроблене» і «це будь-які сліди сумнівів самих акторів відносно «стимулів», що примушують їх діяти» [15 с 68]. Вочевидь, що в концептуальних межах такої пізнавальної стратегії реальна перспектива розробки науково обгрунтованої соціологічної теорії є доволі проблематичною.

Висновки. 1. В умовах глобальних та регіональних соціальних трансформацій розширяється дисциплінарне поле соціологічного пізнання. Саме тому виникає необхідність наукового осмислення феномену теоретичного плюралізму в соціології та дослідження різних типів теоретичного синтезу як фундаментальної умови забезпечення підвищення практичної ефективності наукового потенціалу соціологічного знання. 2. В новітній теоретичній соціології ведеться інтенсивний науковий пошук в напрямі розробки спеціалізованих пізнавальних стратегій здійснення теоретичного синтезу об'єктивістських (макросоціологічних) та суб'єктивістських (мікросоціологічних) парадигм з метою наукової розробки комплексних мультирівневих програм емпіричних соціологічних досліджень. 3. Водночас слід констатувати, що наявна конкуренція різних соціологічних парадигм на даний час не сприяє формуванню дієвих пізнавальних стимулів наукового дослідження проблеми теоретичного синтезу в соціології як рефлексивного процесу та логіко-гносеологічної процедури. 4. Недостатньо розробленою та дискусійною залишаються проблема ідентифікації типів теоретичного синтезу в соціології. Саме тому важливим є спеціалізоване вивчення пізнавальної специфіки інтегрального, формального, тематичного, та категоріального типів теоретичного синтезу в соціології. 5. Потребують критичної оцінки постмодерністські концепції теоретичного синтезу в соціології, які базуються на ідеях та аргументах радикальної трансформації змісту онтологічних соціальних контекстів суспільного життя.

Список використаних джерел:

1. Валлерстайн И. Конец знакомого мира: социология XX1 века. / Иммануил Валлерстайн.- М.: Логос, 2004. – 368с.
2. Smelser N.J. Problematics of Sociology: the Georg Simmel lectures / Neil J. Smelser. – Berceleys, Los Angeles: University of California press, 1997 -138p.
3. Миллс. Р. Социологическое воображение. / Чарльз Райт Миллс. / Пер с англ. О.А.Оберемко. Под общ. ред. Г.С. Батыгина. – М.:Издательский дом NOTA BENE, 2001. – 264с.
4. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества: Пер. с польск. С.М.Червонной. /Петр Штомпка. - М.: Логос, 2005.- 664с.
5. Сорокин П. Структурная социология. // Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество.- М.: Республика, 1992.- С. 156-220
6. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура (Фрагменты). / Роберт Мертон. /Под общ. ред. В.В. Танчера.– К.: Институт социологии НАН Украины.– 1996.– 112 с.
7. Коллинз Р.Социология: наука или антинаука? /Р.Коллинс // Теоретическая социология: Антология: В 2ч. Сост. и общ. ред.

- С.П.Баньковской. – М.: Книжный дом «Университет», 2002. - Ч. 2. – С 245-280.
8. Ритцер Дж. Современные социологические теории. - 5-е изд. / Джордж Ритцер. – Питер, 2002. – 688с.
9. Бурдьё П. Социолог под вопросом /Пьер Бурдьё. // Социология под вопросом, Социальные науки в постструктуралистской перспективе, Альманах Российско-французского центра социологии и философии Института социологии Российской Академии наук. – М.: Праксис, Институт экспериментальной социологии, 2005. – С.125-148.
10. Бергер П. Приглашение в социологию. Гуманистическая перспектива. /Питер Бергер./ Пер с англ. Под ред Г.С.Батыгина.- М.:Аспект-Пресс, 1996. – 168с. - (Программа « Высшее образование»).
11. Гидденс Э. Устроение общества: Очерк теории структуризации. /Энтони Гидденс. - М.: Академический Проект, 2003. -528с.
12. Бурдьё П. Опыт рефлексивной социологии /Пьер Бурдьё // Теоретическая социология: Антология: В 2ч. Сост. и общ. ред. С.П.Баньковской. – М.: Книжный дом «Университет», 2002. - Ч. 2. – С 245-280.
13. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне. / Юрген Хабермас. - Пер. с нем. - М.: Издательство «Весь мир», 2003. – 416с.
14. Бодрийяр Ж. Пароли / Жан Бодрийяр // Бодрийяр Ж Пароли. От фрагмента к фрагменту / Пер. с фр. Н.Сулова – Екатеринбург: У-Фактория, 2006. – С.11-64.
15. Латур Б. Пересборка социального. Введение в акторно-сетевую теорию / Бруно Латур; пер. с англ. И.Полонской. - М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2014. - 384с.

References:

1. Vallerstajn I. Konecz znakomogo mira: socziologiya KhKh1 veka. / Immanuil Vallerstajn.- М.: Logos, 2004. – 368s.
2. Smelser N.J. Problematics of Sociology: the Georg Simmel lectures / Neil J. Smelser. – Berceleys, Los Angeles: University of California press, 1997 -138p.
3. Mills. R. Socziologicheskoe voobrazhenie. / Charl`z Rajt Millz. / Per s angl. O.A.Oberemko. Pod obshh. red. G.S. Baty`gina. – М.:Izdatel`skij dom NOTA BENE, 2001. – 264s.
4. Shtompka P. Socziologiya. Analiz sovremennogo obshhestva: Per. s pol`sk. S.M.Chervonnoj. /Petr Shtompka. - М.: Logos, 2005.- 664s.
5. Sorokin P. Strukturnaya socziologiya. // Sorokin P. Chelovek. Czivilizacziya. Obshhestvo.- М.: Respublika, 1992.- S. 156-220
6. Merton R. Soczial`naya teoriya i soczial`naya struktura (Fragmenty`). / Robert Merton. /Pod obshh. red. V.V. Tanchera.– K.: Institut socziologii NAN Ukrainy`. – 1996.– 112 s.
7. Kollinz R.Socziologiya: nauka ili antinauka? /R.Kollins // Teoreticheskaya socziologiya: Antologiya: V 2ch. Sost. i obshh. red. S.P.Ban`kovskoj. – М.: Knizhny`j dom «Universitet», 2002. - Ch. 2. – S 245-280.
8. Ritzcer Dzh. Sovremennyy`e socziologicheskie teorii. - 5-e izd. / Dzhordzh Ritzcer. – Piter, 2002. – 688s.

9. Burd'e P. Socziolog pod voprosom /P'er Burd'e. // Socziologiya pod voprosom, Soczial'ny'e nauki v poststrukturalistskoj perspektive, Al'manakh Rossijsko-francuzskogo czentra socziologii i filosofii Instituta socziologii Rossijskoj Akademii nauk. – M.: Praksis, Institut e'ksperimental'noj socziologii, 2005. – S.125-148.
10. Berger P. Priglasenie v socziologiyu. Gumanisticheskaya perspektiva. /Piter Berger./ Per s angl. Pod red G.S.Baty`gina.- M.:Aspekt-Press, 1996. – 168s. - ( Programma « Vy`sshee obrazovanie»).
11. Giddens E`. Ustroenie obshhestva: Ocherk teorii strukturaczii. /E`ntoni Giddens. - M.: Akademicheskij Proekt, 2003. -528s.
12. Burd'e P. Opy't refleksivnoj socziologii /P'er Bur'e // Teoreticheskaya socziologiya: Antologiya: V 2ch. Sost. i obshh. red. S.P.Ban`kovskoj. – M.: Knizhny`j dom «Universitet», 2002. - Ch. 2. – S 245-280.
13. Khabermas Yu. Filosofskij diskurs o moderne. / Yurgen Khabermas. - Per. s nem. - M.: Izdatel'stvo «Ves` mir», 2003. – 416s.
14. Bodriyar Zh. Paroli / Zhan Bodriyar // Bodriyar Zh Paroli. Ot fragmenta k fragmentu / Per. s fr. N.Sulova – Ekaterinburg: U-Faktoriya, 2006. – S.11-64.
15. Latur B. Peresborka soczial'nogo. Vvedenie v aktorno-setevuyu teoriyu / Bruno Latur; per. s angl. I.Polonskoj. - M.: Izd. dom Vy`sshej shkoly` e'konomiki, 2014. - 384s.

Отримано 26.11.2019

УДК 316.74:37:334.2

Чепак В.В. °

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет соціології, доктор соціологічних наук, професор

БУТИ ЧИ НЕ БУТИ ФОРМУЛІ... ПОШУКИ ОПТИМАЛЬНОГО ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ

Однією із головних реформаторських новацій у сфері вищої освіти стала зміна підходу до фінансування закладів вищої освіти, необхідність у якій була викликана потребами підвищення якості і ефективності вищої освіти, подолання розриву з потребами ринку праці. Найбільш дискусійним є питання формульного розподілу бюджетного фінансування, оскільки вибір показників має правильно відображати всі визначені цілі та критерії ефективності, що у умовах чинної нормативної бази, існуючих обмежень загального обсягу бюджету тощо реалізувати доволі складно.

У статті наведено результати дослідження «Фінансування закладів вищої освіти: нові правові умови та механізми», які розкривають недоліки